

EUSKARAREN ARAUAK ETA ERABILERAK
herri administrazioan, arlo juridikoan eta kriminologiaren esparruan

1

ELEBIDE eta BEHATOKIA

Irantzu MARQUET eta Maider AGÜERO

AURKIBIDEA: I. Sarrera: arazoaren azalpena. II. Arazoaren bi adibide. III. ELEBIDE eta BEHATOKIA. 1. ELEBIDE: 1.1. Zer da ELEBIDE? 1.2. Helburua. 1.3. Funtzioak 2. BEHATOKIA 2.1. Zer da BEHATOKIA? 2.2. Helburua. 2.3. Funtzioak. IV. Bien arteko alderaketa. V. Konklusio orokorra- Bibliografia.

I. Sarrera: arazoaren azalpena

Dakigunez, hizkuntza-eskubideak Nazio Batuen Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalean agertzen dira, 2.1. artikuluan, eta honetan esaten da inor ezin dela bere hizkuntzagatik baztertua izan eta gai honetan pertsonentzako berdintasuna behar dela. Hala ere, badakigu hau ez dela horrela. Ezinezkoa da herrialde guztietan hizkuntza guztietarako berdintasuna izatea, baina hau posible izateko edo ahal den neurrian bermatzeko zenbait lege garrantzitsu daude.

Lehenengoa Hizkuntza Eskubideen Deklarazio Unibertsala dela esan dezakegu. Honetan batez ere esaten da hizkuntza guztiak eskubide berberak dituztela eta bakoitzak eremu pribatuan zein publikoan bere hizkuntza erabiltzeko eskubidea duela, inolako diskriminazio edo berezitasunik izan gabe. Gainera, adierazten da hizkuntza-komunitate orok eskubidea duela bere hizkuntza ofizialtzat erabilia izan dezan bere lurralde barruan eta botere publikoek hau ere erabili dezaten. Honekin batera ere Europako Eremu Urriko Hizkuntzen Gutuna dugu eta honen helburua eremu urriko hizkuntza hauen erabilera bermatzea eta babestea du helburu bezala. Honetan bilatzen dena hizkuntza hauen dituzten Estatuak hauen gaineko debekuak edo bazterketak kentzea bere erabilera eremuan eta hauen erabilera erraztea eta berdintzea da. Honetan ere esaten da zein eremuetan bermatu behar den eta zein diren gutxieneko baldintzak, administrazioa eta justizia eremu hauetan sartuz.

Gure kasuan Espainian gaztelaniaz gain, beste zenbait hizkuntz ofizial daude, baina gure lana euskararen zentratuko dugu. Hau ofiziala izanik, gaztelania bezala erabili beharko zen, eskubide berberekin, baina egia da askotan euskara erabiltzeko oztopo handiak daudela edo hau erabiltzerakoan erabiltzaileei zerbitzua jasotzerakoan kaltea ekartzen digula. Hau bermatzeko Justizia Administrazioan euskararen erabilera normalizatzeari buruzko arauak eman dira, nolabaiteko kontrola eta gutxieneko baldintzak zehazteko.

Hauetan zenbait eskubide eta erabilera eremu aipatu eta bermatzen dira, orain aipatuko ditugunak. Hasteko esan behar da, administrazioari langile batekin euskaraz hitz egiteko eskubidea dugula, eta honek ezin duela beste hizkuntza baten erantzun edo aldatzeko eskatu, eta berdina gertatzen da idatzizko komunikazioan. Beraz, herritarrak erabaki dezake administrazioarekin zer hizkuntzatan jardun nahi duen, eta administrazioa beti hizkuntza horrena jarraitzeko beharra dauka, bai idatziz, ahoz edo telematikoki. Azkenik aipatu behar da administrazioak egindako argitalpenak eta komunikazioak ere elebitan egin behar direla, hiritarren ulermena bermatzeko.

Beraz, hauek egon arren, hiritarrok zailtasunak ditugu euskara erabiltzeko momentuan, eskubideak egon arren hauek ez direlako betetzen eta horretarako ditugu aztertu egingo ditugun erakundeak, ELEBIDE eta BEHATOKIA, hizkuntza-eskubide hauek bermatzeko eta hauen urraketak salatzeke.

II. Arazoaren bi adibide

Aipatu dugun arazoaren adibide ugari aurki ditzakegu ELEBIDE eta BEHATOKIaren urteko txostenetan. BEHATOKIaren 2016ko urteko txostena hartu dugu abiapuntu gisa eta, Herri Administrazioa eta Justizia Saileko bi kasu eta hauen erantzuna aztertuko ditugu.

Lehenengo kasua egunerokotasunean gerta daitekeen kasua izan daiteke, non, herritarrak ez duen zerbitzua ondo jasotzen.

Bilboko Justizia Jauregiko Erregistro Zibilean eman da urrapena. Egoera zibilaren ziurtagiria eskatzera joan den herritarrak ez da euskaraz artatua izan. Ondoren, euskaraz zekien langilearenagana bidali dutenean, gaztelaniaz egin behar izan du langileak euskaraz erantzuna emateko gai ez zelako. Honen aurrean, salaketa aurkeztu ondoren, Justizia Administrazioiko Zuzendariak erantzuna eman dio herritarrari.

Justizia Administrazioaren Zuzendaritzak, aditzera eman nahi du egoera hau ezohikoa dela. Hala ere, garbi adierazten du herritarrak ez duela tratatu egokia jaso, euskaraz zerbitzua jasotzeko eskubidea daukalako 174/2010 Dekretuaren arabera. Bestalde, salaketan nahiko datu jaso ez dituela eta prozesua aurrera jarraitzeko zaila dela erantzuten du Justizia Administrazioiko Zuzendariak, ez dira urrapena egin duenaren datuak behar bezala jaso eta urrapena noiz eman den momentuarenak ere. Gainera, berretsi egiten du gertatutakoa berezia izan dela, bertako langileen erdiak gaitasun osoa duelako zerbitzuak euskaraz emateko. Bestalde, euskararen normalizazioan jartzen ari diren ahaleginak berresten dituzte erantzunean, besteak beste: langile eta funtzionarioentzako euskararen formakuntzarako ikastaroak eskaintzen direla.

Bigarren kasuari dagokionez, ikuspegi zabalago bat aztertzen da, salaketak ikertzen duen galdera zabalagoa delako. EAOKo, Estatuko Aldizkari Ofiziala, xedapenak euskaraz ez daudela salatzen da. Beti ere kontuan hartuz salaketa egin duen herritarrak xedapen hauek gaztelaniaz, katalanez eta galegoz irakurtzeko aukera dagoela ikusi duela.

Esan bezala, galdera honek dakarren oinarria sakonagoa da. Agian ez da egunerokotasuneko bizitzan topa dezakegun arazo bat, aurretik aztertu dugun kasuan bezala. Hala ere, hizkuntza eskubideen arazoan jatorrian jarri genezake adibide hau.

2011ko urriaren 6an Estatuko Gobernuak lankidetzaren harremana sinatu zuen Eusko Jaurlaritzarekin. Hitzarmen honetan Lege, Errege Lege Dekretu, Errege Legegintza Dekretuak eta beste hainbat xedapen Estatuko Aldizkari Ofizialean euskarazko argitalpena izan dezaten adostu zen. Hau lortu ahal izateko, IVAPeko itzulpen zerbitzu ofiziala bidelagun izango zelarik. Itzulpen lana luzerako izan daitekeela kontuan hartuz, badaude egun berebean itzultzen diren aurkibideak eta normalean lege xedapenak argitalpenaren ondorengo egunean hasten dira itzultzen.

Hala ere, Eusko Jaurlaritzak kexa honi erantzun zuzena emanez, adierazten du itzulpen lanek luze jo dezaketela, itzuli behar diren testuen konplexutasuna handia delako.

Lana etengabekoa da eta nahiz eta itzulpen asko egin behar diren oraindik, emaitzak nabarmenak dira: 2015eko uztailaren aurretik 195 lege xedapen izan dira itzuliak eta 1000 aurkibide inguru.

Salaketari erantzuna emanez, Eusko Jaurlaritzak aitortzen du lan karga handia dela eta atzerapen handiak daudela itzulpenetan. IZOrekin kolaboratzen hasi dira atzerapenen murrizketa lortu ahal izateko. Gainera, argitalpenak sekuentzialak izatea ez da lagungarria.

III. ELEBIDE eta BEHATOKIA

ELEBIDE eta BEHATOKIA dira hizkuntza eskubideen inguruko arloan lanean ari diren bi mekanismoak. Zerbitzu hauen bitartez, hasieran planteatu ditugun urrapenak konpondu eta eskubideak bermatu egingo dira.

1. ELEBIDE

1.1. Zer da ELEBIDE?

Eusko Jaurlaritzaren Kultura Sailak eskaintzen duen zerbitzua da, herritarren hizkuntza-eskubideak bermatzen dituena. Zerbitzu honen bidez, Euskal Autonomia Erkidegoko bi hizkuntza ofizialen arteko oreka bilatzen da.

1.2. Helburua

ELEBIDEren helburu nagusia, lehenik aipatu bezala, Euskal Autonomia Erkidegoko bi hizkuntza ofizialen arteko oreka erreala bilatzea da. Eta honekin batera, euskaldunen hizkuntza eskubideak osotasunean bermatzea.

Euskal gizartean hizkuntza eskubideak babesteko beharra handia zegoen eta honi aurre egiteko sortu zen ELEBIDE zerbitzua. Azken finean, norberak bere hizkuntzan zerbitzuak modu eraginkorrean jasotzeko eskubidea babestu egin behar da. Helburu guztiak lortzeko, ELEBIDEk lan dinamika aktiboa sustatzen du, proposamenak kontuan hartuz eta etengabe erakunde ezberdinekin kolaboratzen. Honekin esan nahi dena da, kexak tramitatzeaz gain, arazoa oinarritik konpontzeko lana egiten duela.

ELEBIDEren zerbitzua jaso ahal izateko, internet bidez zuzenean kexa idazteko aukera dago. Bestalde, beste bide batzuen bidez ere kontaktatu daiteke: telefonoa, posta elektronikoa, faxa etab.

1.3. Funtzioak

ELEBIDEren funtzioak bost multzotan bereizten dira:

- Kexa eta eskakizunen tramitazio funtzioa: herritarren hizkuntza eskubideak urratu badira, ELEBIDEk kexa aztertu eta prozesuarekin hasiko da. Urrapena egin duen erakundearen jarraibidea egingo da eta egoera konpontzeko aukera emango zaio.

III. Ikasleen ekarpenak

- Informazioa eta aholkularitza funtzioa: Askotan zalantzak sor daitezke herritarrok izan ditzakegun hizkuntza eskubideen inguruan. Hori dela eta, ELEBIDEk informazio eta aholkuak emango ditu informazioa jaso nahi duenari.
- Salaketa jaso dutenekin kolaboratzeko funtzioa: demanda jaso duten erakunde ezberdinekin kolaboratzeko aukera du ELEBIDEk, erakundeak hizkuntza eskubideekiko egin dituen urrapenak konpontzeko prest baldin badago, egoera berriz ez errepikatzeko.
- Erakunde eta instituzioekin koordinatzeko funtzioa: Administrazioako organo ezberdinekin koordinatuko da ELEBIDE, indarrean dagoen eraentza juridikoa bermatzeko eta herritarron babesa sustatzeko.
- Iradokizun eta proposamen ezberdinak jasotzeko funtzioa: Hizkuntza eskubideak bermatzeko proposamen eta iradokizun ezberdinak entzun beharko ditu ELEBIDEk, zerbitzua ahalik eta eraginkorrena izan dadin.

2. BEHATOKIA

2.1. Zer da BEHATOKIA?

Hizkuntz Eskubideen Behatokia euskal hiztun ororen hizkuntza-eskubideez arduratzen den erakunde independente eta nazionala da eta eskubide horiek Euskal Herri osoan, arlo publikoan zein pribatuan, babestera zuzentzen du bere jarduera. Hau Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluak sustatu eta bideratutako fundazioa da.

2.2. Helburua

Esan dugun moduan, Euskal Herrian hizkuntzaren inguruko berdintasunik ez dago, euskaraz egiteko, askotan, oztopoak daude eta kasu askotan ezintasunak baita ere zenbait zerbitzuetan, printzipioz euskaraz egitea eskubide denetan.

Hori horrela, euskal hiztunen hizkuntza-eskubideak babestu eta defendatzea eta, Euskal Herrian euskaraz mintzatzeko, administrazioari zuzendu eta administrazioetik zerbitzuak jasotzeko, bai eta orokorrean jendarteak eskaintzen dituen aukerak euskaraz baliatzeko euskal hiztunek dituzten eskubideak babestea da Behatokiaren xedea.

Honek, hizkuntz-eskubideen urraketen aurrean euskaraz bizi nahi duten herritarrei oztopoak gainditzeko laguntza eskaintzera bideratzen du bere jarduera, zailtasun horien aurrean herritarrei babesa eman eta euskaraz bizitzeko nahi hori eguneroko praktikan errealitate bihurtzeko helburuarekin.

2.3. Funtzioak

Behatokiaren funtzioak bi multzo nagusitan banatu daitezke:

- Kexa, zorion eta kontsulta mezuak: Honetarako, Euskararen Telefonoa izeneko doaneko zerbitzua eskaintzen die herritarrei, elkartei eta entitatei. Zerbitzu honetan hiru gauza ezberdin egin daitezke: kexak jartzea, euskaraz egiteko eskubidea errespetatu ez bazaie edo erabiltzeagatik kaltetuak izan badira; zoriontzea, zenbait erakundeek hizkuntza-eskubideak bereziki ongi zaintze badituzte eta hizkuntza-eskubideen inguruko galderak, argibideak, informazioa, aholkularitza juridikoa... eskatzea.
- Euskararen egoeraren inguruan egindako ekimenak: Hauetatik bereizgarriena hizkuntza-eskubideen betetze egoeraren azterketa eta urteko txostenak izango lirateke, hauetan zenbait kexa konketu barneratzen dira, hauei erantzuna emanez eta egoeraren berri emanez. Honetaz gain, ekimenak eta dinamika xeheak garatzen ditu eskubideak errespetarazteko, hizkuntza-eskubideen edukiak zabaltzen ditu euskara arlo guztietan zabal dezan eta prebentzio lana egiten du eragin handiko tokietan euskararen presentzia soziala bermatzeko.

Aipatzekoa da erakunde honek biztanleekin harremanetan jartzeko duen modua, AKUILARI mugikorreko aplikazioa. Honekin erabiltzaileek zuzenean salatu dezakete ikusitako urraketak, azken finean erakundearen helburua salaketa da, tresna honekin hau lortzeko erraztasunak jasoz.

IV. Bien arteko alderaketa

Euskaldunen hizkuntza-eskubideak sustatzera, betetzera eta errespetatzera bideratutako lana egiten duten bi erakunde nagusi hauek banaka aztertu ondoren, laburpen gisa, bi erakunde hauek dituzten ezberdintasunak azalduko ditugu, bien ikuspuntu argiago bat izateko.

Hasteko, esan beharrekoa da erakundeak ezberdinak direla, izan ere ELEBIDE erakunde publikoa da (Eusko Jaurlaritza barnean dagoena) eta BEHATOKIA gizarte-ekimenez sortutakoa da, fundazio bat zehazki. Honez gain, Elebide, Eusko Jaurlaritzaren barne dagoen heinean, eragin-eremu bezala Euskal Autonomia Erkidegoa du. Behatokia aldiz Euskal Herri osoa du eragin-eremu, Frantzia eta Nafarroa barne.

Honetaz gain, esan behar da ELEBIDEren langaia euskara zein gaztelania erabiltzeko eskubidea dela, hau da, biak era berebean erabiltzeko eskubideak bermatzea. Aldiz, BEHATOKIArena bakarrik euskara erabiltzeko eskubidean lan egiten du, honen bermatzean. Honen harira, esan beharrekoa da BEHAROKIAk ematen dituen ebazpenak bakarrik ohartarazpenak direla, ez dira ez lotesleak ezta betearazleak, bakarrik gomendioak dira, egoeraren berri emateko. ELEBIDEk aldiz legearen arabera ebazpenak ematen ditu, egin beharrekoak zehaztuz eta betearazleak izanik.

Azkenik, aipatzekoa da bi erakunde hauek harremanetarako bidea ere oso desberdina dutela, izan ere, BEHATOKIAk web orriaz gain, sare sozialak ditu eta telefono-aplikazio bat ere, AKUILARI izenekoa. Hau horrela da bere txostenek dituzten helburua salaketa dela eta erabiltzen dituzten tresnak egokiagoak dira herritarrekin harremanetan jartzeko eta hauen kezak jasotzeko. ELEBIDEk web orriaz gain, erregistro ofiziala du eta zuzenean zerbitzua ere, baina honetan igartzen da zerbitzu publikoa dela eta askoz formalagoa dela, izan ere hauek egiten dituzten txostenak eta ikerketak helburu berri-emailea dute, egoeraren gorabeherak ikusteko.

V. Konklusio orokorra

Lan hau garatu ondoren, argi ikusi dugu hizkuntza eskubideen arloan eman diren aurrerapausoak handiak izan direla. Horren adibide dira aztertu ditugun bi mekanismoak; ELEBIDE eta BEHATOKIA. Arlo pribatuak eta bereziki erakunde publikoen lana nabarmena da, babes juridikoa duten proiektuak sortuz.

Hala ere, gure kezka eguneroko bizitzan zentratuko genuke. Nahiz eta garapena eta aurrerapausoak garrantzi handikoak izan, urraketak etengabe gertatzen direla uste dugu. Eguneroko bizitzan maiz ikusten ditugu eta honen aurrean dugun jarrera askotan ez da konponbidearen aldekoa izaten.

Horregatik uste dugu, lana egiten jarraitu beharra dagoela eta jendeari zerbitzu hauen irisgarritasuna errazago egitea komeni dela. Eta honekin batera, baita berri ematea ere. Urraketa bakoitzeko argazki bat egin ezker, eta honekin salaketa bat, benetan eraginkorra izango litzake. Baina, askotan ez da jakiten salatzeko aukera dagoenik eta gauza era berean uzten da, normaltasun egoera izango balitz bezala.

Zerbitzu hauen garapenean telefono mugikorren aplikazio ezberdinak martxan jarri direla aipatu dugu lanean. Eta hau egokia iruditzen zaigu, modu dinamiko eta zuzenean (argazki baten bidez) jendeak salaketa egin dezakeelako. Gure ustez bide hau jarraitzea da komeni dena, egun eskura ditugun mekanismoen bidez: mugikorreko aplikazioak, mugikorreko kamera, sare sozialak etab.

Bestalde, elebitasunaren inguruko ondorioak ere aipatuko ditugu. Azken hamarkadetako lana handia izan da Euskara normalizatzeko arloan. Hasieran aipatu ditugun lege ezberdinen babesa oinarri gisa hartuz, lan handia egin da Euskara administrazioan Gaztelaniaren pareko izateko. Gure ustetan ez da lortu elebitasuna Euskal Autonomia Erkidegoko bi hizkuntza ofizialen artean. Gaztelania Euskararen aurrean gailentzen dela esango genuke. Hala ere, garbi dugu elebitasunaren bidean gaudela eta lortu daitekeen erronka dela. Eusko Jaurlaritzak egindako legeak Euskararen erabilera bermatzen dute administrazio publikoan eta ez dugu inolako zalantzarik hau bete egingo dela hurrengo belaunaldi eta urteetan.

Bibliografia

III. Ikasleen ekarpenak

7

- ELEBIDE ren gure ofiziala: euskadi.eus
<http://www.euskara.euskadi.eus/r59-aleb/es/>
- BEHATOKIA; 2016.urteko txostena; Herri Administrazioa eta Justizia Saila 49-50.orrr.
- BEHATOKIA HIZKUNTZA ESKUBIDEAK gune ofiziala: behatokia.eus
<http://behatokia.eus/ES/>

